

Memento mori
– avagy, „nincs
hova menni,
domine!”

Jenei Gyula:
Az időben rend van,
Fiatal Írók Szövetsége,
Budapest, 2011.

A költő fekete-fehér képeket elevenít fel, fotográfiai elemeket idéz elénk, ahogyan kifejti lelkének és memóriájának folyamatosan feltűnő részleteit. A kép, a fénykép az emlékekkel egyenértékű, és elmosódó, mint a megfoghatatlan álm.

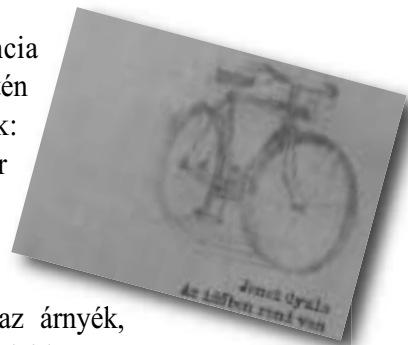
Az időbeliség, a pillanatképek összedolgozottságának egymásutánja az a folyamat, amelyből a kötet sajátos kronológiája és felépített szerkezete kibontakozik. Megjelenik a természeti idő, vagyis az éjjelek és nappalok váltakozása (*Hajnali éberség*), valamint a jelentőségteljesebben részt vevő emlékváltakozás, és ennek időbelisége. Jenei ezt az időtartamot keretezi a szépséggel és a csendességet hordozó megnyilvánulásokkal, amelyek egyben a természetnek és az ősznek a szépségét (*Legszebb álarcai*) is jelentik. A szépség állandósága, a természet vitalitása ellentétben áll az emberi mulandósággal. Jenei a *szoborsággal*, a fénynyel megörökített pillanattal érzékelteti (*Alvó titánok, Két reggel, Míg el nem tűnünk*), hogyan tehet a szem és az elme különbséget a konstans és a pillanatnyiként is örökké változó, majd végleg eltűnő között. Ezen felül – Jenei közlése szerint – az ember szépsége, rejtett értékei testté, majd élettelen tárggyá minősülnek át az időben, melyben rend van...

A költő a halál motívumát az emberi elmúláson, elpusztuláson, lassú, de annál érzékletesebb biológiai-fizikai példákon és mintákon keresztül mutatja be. Barátok, kollégák halála, majd az édesanyjái kerül előtérbe. A kapcsolat a családi (genetikai) és érzelmi köteléken túl a betegség és végső elmúlás folyamatához vezet el. Az ember a másikon keresztül ismeri fel saját magában a benne rejlő tulajdonságokat, jellemvonásokat. Jenei által maga a halál is tulajdonsággá válik. Hordozott, örökölt, eltörölhetetlen és kikerülhetetlen tulajdonsággá. Humán evidenciává. A létezés folyamatának, megélésének és végességének a felismerése, felismerhetősége és lényege rajzolódik ki a költeményekben. Jenei filozófikus és mély lélektani érzékletességgel írja meg ezt. Történné az események a mindennapokban, de valami mindig szorít: a tudat. *Alvó titánok* című versében a fény és a teremtett teremtő megjelenése valamennyire érzékel-

teti a transzcendencia jelenlétét, és ez szintén keretként jelentkezik: Istenhez a kezdetekkor és a vég eljövetelekor szól, *közben* mintha elfeledné, háttérbe kerítené. A fény és az árnyék, mint a jó fotográfia tulajdonsága, expresszív végletként van jelen az emberi életben is. Jenei közvetítésében a „profán és érthetetlen” (*Az ittlét öröme*) a lét és léten túli állapot filozófiai megragadásának bonyolultságát és az elgondolhatóság határait is jelenti.

Jenei a kötetben elkezd konkrétizálni a történetet, mesélni akar, kiadni magából a nyomasztó gondolatokat: ebben a *legendában* a diagnózis, a látogatások, a kórház (szinte mint második otthon), vagy az otthon a családdal, gyerekekkel, feleséggel, mind az általánosság, az átlagélet megtestesítői és részei. Ez az általánosság is rend az időben. A lírai én rendet is akar tenni ebben az időben (*Vaktükörszilánk*). A megjelenő „elkülönbösödés”, az elidegenedés, a (modern, urbánus, akár túlcivilizált) rendben lévő megszokott jelenségek. A „pár apró, zavaró körülmény” (*Másként mesélnéd*), azaz ezeknek az emlékeknek a feltoluló sokasága a jelent, a realitás rendjét zavaró tényezők – „emlékek: fagyott madártetemek zuhannak múlt és jövő közt” (*Úgy örömtelen*). A tiszta elme akarja a megzavarást, hiszen nélküle minden *sterillé* válna, *kórháziasan sterillé*. A letisztult elme mellett a letisztult sorok segítik ezt a kifejezőmódot. A kijelentő mondatokkal dolgozó költő ritkán tesz fel kérdést, vagy kiált fel. E két utóbbi is belső, spontán reakció mindössze. Nem a nyilvánosságnak szóló, de nyilvánosságra hozott sorok ezek. A kötet vallomásértékű, családi és szubjektív dokumentáció, *fényképalbum*.

A kötetben (főként a *Belefárad* című versben) minden racionális, reális, minden a társadalmi elvárásoknak megfelelően alakul. A folyamat *öröklött betegség*, kivonódni alóla nehéz. Jenei egzisztencializmusában a halál *nagy dolog*, azaz *nagydolog* (*Milyen lesz*), ahogyan kifejezi a hozzá fűződő érzéseit. A mindenféle *talanság* és *telenség* megjelenése (a határozatlan és egysíkú lét jelenségei) mellett erőteljes iróniát alkalmaz: „szaros pelenkában nagydolog” sorában (*Milyen lesz*). A halál maga is zavaró tényező, amely nem fér össze a létezés rendjével.

Az idő pedig a végességnek és a végtelenségnek, a halandóságnak és halhatatlanságnak is a viszonyító (relativitást indukáló) jelensége.

A halál erejének és elkerülhetetlenségének a ciklusa az *Egy érzés leltározhatatlansága*. Jenei itt az anya–fiú kapcsolatot állítja a centrumba. Isten immár erőteljesebben megjelenik (*Aggódások*), és az ima, mint eszköz, mások megmentéséért adódik. A bemutatásnál a szerző kívülről halad befelé. A kórház épületétől (*Kórházzagú*) a hús és csont szürkült konkrétumáig, közelségig (*Másik ajtóban, Majd amikor*). A kapcsolatot, köteléket a *Nem hívtam* című versben magyarázza a költő. Érzi, magyaráznia kell a dolgokat, elsősorban magának, majd a leírt sorok az olvasónak is megmagyarázzák a látottakat („emlékek: fagyos földdarabkák / a múlt idő jele bennem kopog”). Az elidegenedés (az „elkülönbösödés”) a testi és lelki eltávolodást egyszerre jelenti (*Majd amikor*). A haldokló test és az életteli közötti viszony Jeneinél kettős: érzelmileg egyre távolabbi, idegenebb, ám mégis elgondolkozó. Paradox módon hozza közel egymáshoz a jelenbeli elidegenedet a múltbeli szorosabb érzelmi kötelékekkel. Az emlék halványodásának természetes időbelisége helyett felelevenített képeket kapunk, élesített, kontúrozott, hozzáértő módon előhívott képeket.

Gondolatok, emlékek gyötrik, majd rádöbben, mégsem a pátosz és a teatralitás hajtja érzelmeit, hanem a racionális, elfogadó emóciók. Anyját *talán mégsem szerette annyira* (*Anyám kórházban*), és ebbe szinte azonnal belenyugszik, megmentve saját lelkiismeretét is az adott helyzetben. Az „idő majd rajtunk is betelik” (*Majd amikor*) sorában a nemzedékek közötti kapcsolat és az örökké fenyegető végzet bizonyosságának, és megfelelő idejének az érzékeltetése rejlik benne. A költő sorsérzése a pillanattól fakad: néhány nap alatt fogalmazódik meg benne minden, az anya haldoklásának, betegségének és biológiai elsorvadásának következményeképpen. Innen kiindulva válik az összes felfedezett és kimondott gondolat általános bölcsességgé, egyetemes felismeréssé. Ebbe a körbe megint belekerül Isten (*Lassan magamra*), „isten kezéből kihullik ez a napszak.../ ahogy kihullunk majd mi...”. Isten nevét kis betűvel írta a szerző (ahogyan Vassnál is tapasztalható ez a nyelvi akarat!). A halál közeledtével Isten talán nagyobb szerepet kap a lírai én tudatában, lelkében. A haldoklás – más ember haldoklása – időbeli örökkévalóságnak tűnik. Az én másként érzékeli a maga létezését és halálát, és másképp másét. A költő

nyomatékosítással fejezi ki az „el nem fogynak” és a „jó lenne már” kifejezésekkel a halálküzdelem és halálfélelem által fogva tartott *kívülállóság* túllenni-rajta-akarását. A megváltó pillanaton való átlendülést és onnantól fogva múltbeli eseményekként kezelni az immár emlékké változó jelenbeliséget, jelenvalóságot.

A haldokló test már szellemileg sem egészséges létezésének problémája a feleslegesség morális kategóriájába is bekerül. Jenei morális hozzáállása a másikhöz (anyjához) és a helyzethez kezdetben *igyekezeteszerű*. Szánalma, *ottléte*, törődése túllép a társadalmi elvárásokon, és személyesen igényelt cselekedetté, gesztussá válik. A kötelék a legutolsó pillanatban válik valóban bensőséges viszonyra, így alakul meg a rend is a lírai én idejében (*Ülök ágyadnál, Várom a telefont, Jó lenne már*).

„Meghalni könnyű, meghalni nehéz” (*Most anyád*). A színpadi jelenetsorozatként is értékelhető (emlékfény)képsorozat után, a tetőpont után a lecsendesülő végkövetkeztetés érkezik el. A lírai én megkönnyebbül(?). Ezután, a kórházi emlékeket és gondolatokat, úgymond, hozzá lehet csatolni a többihez. A leltározás következik: az élő után élettelen, tárgyi emlékek maradnak. A tudatot, szavakat, elmét és az érző idegű szervezetet – az embert felváltja a leltár (*Egy érzés leltározhatatlansága*). „Csak a test a konkrét a hullaházban... csak a sütemény konkrét a tányéron” (*Gyerekkorom egeről*). A konkrét és az átvitt értelem mindent átszőve van jelen a költő életében. Elérkezik a pillanat, amikor mindkettő értelmében rend lesz az időben.

A „halott ragyogásban” (*Az időben rend van*) általánosságban is kevesebb már az ember... A lírai én kijelenti álláspontját, megtapasztalt dolgát: „az időben rend van”. A dolgok továbbra is „valameddig visszanezhetően” alakulnak, és visszatér a fekete-fehér, és a fény-árnyék motívumrendszere. A fényképészeti technikákra épülő emberemlékezet mellé odakerül a *most*. A lírai én ismét a jelenben van, komolyan kezd foglalkozni saját testével, a lehetséges betegségekkel (*Ritmuszavar*), és ennek megint *rendbontó* funkciója kerekedik. Amikor „félreveri a szívet a lélek”, valami megint mumussá változik. Az idő periodikus bizonyossággal gyártja pillanatait.

Az összeférhetetlenség lényegisége is ez, amely a gondolatot, a tudatot folytonosan az érzések és pillanatok analizésére készíti. Az élet kielemezésére. Valamint arra, hogy hogyan fér meg a *hiány jelenléte* is ebben a(z) (ördögi) körben.

Hörcher Eszter